

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hiob

Brenz, Johannes

Haganoæ

VD16 B 3079

Cap. XXXIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36516

ANNOT. IN HIOB

utcuq; conuenit, longe autem excellit, si rationem
sapientiam, aliâsq; animi dotes consideraueris: possit
enim Deus sapientiam, in hominis abscondito, id est,
in corde et intellectu, in animo, quæ sunt egregia Do-
mini dona, sed ad suas, non alienas functiones depu-
tata: nam ut inter corporis membra, unumquodq; sui
habet manus: ab alieno abstinet, neq; enim manus u-
det, neq; oculus ingreditur, neq; pedes audiunt: ita et
animæ dotes, sua habent munera: prudentia enim et
ratio, ad tractandas res ciuiles ordinatæ sunt, ad diu-
na uero prorsus sunt incōmodæ, propterea, quod diu-
na, fide, non ratione comprehendi queant.

QVIS NUMERABIT NUBES. etc.

Dominus enim est *νεφέλων κρητὴς*, id est, nubis
coga, nubes congregans et disponens: inter homines
uero, nullus reperitur, qui possit aut cogere, aut con-
cludere cœli lagenas (quæ sunt nubes) ne aquæ effun-
dant, postq̄ terra satis fuerat compluta, et glebæ eius
sufficiens pluuiarum guttulis cōpactæ sint: iam si
hæc pusilla, non potueris Hiob, qua fronte, audes mihi
hi hæc omnia operanti, resistere?

CAP. XXXIX.

NUnquid uenaberis leenæ prædam,
& bestiis carulos implebis?

vi in

Vt incuruentur in habitaculis, sedeant
in tabernaculo ad insidias?

Quis pręparat coruo escam suā, quan-
do pulli eius ad Deum clamant, erran-
tes sine cibo?

Nunquid cognouisti tempus partus
rupicaprarum, partum ceruarum obser-
uasti?

Dinumerasti mēses quibus impregnā-
tur, & cognouisti tempus partus earum.

Inclinantur in partibus suis, dissecan-
tur, partus suos proiciunt.

Piguescunt filii earum, crescūt foris,
egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.

Quis dimisit onagrum liberum? &
uincula onagri quis soluit?

Cui dedi desertum pro domo, & pro
habitationibus suis, sterilia loca.

Ridet tumultum ciuitatis, clamores
exactoris non audit.

Inuestigat montium pascua, & omnia
carentia inquirit.

Nunquid desyderabit Rhinoceros ser-
uire tibi? aut habitabit ad pręsepia tua?

Nūqd alligabis Rhinoceroti in sulco

A N N O T. I N H I O B

iugū suū ē aut occabit profunda post te.
Nunquid confides ei, propterea quod
multa sit fortitudinis, & dimittes ei labo-
res tuos ē

Nunquid credes ei, ut reducat frumē-
tum tuū, & in horreū tuum congreget

NUNQUID VENABERIS. &c.

Haecenus à creaturis in animis, Dominus suā ma-
iestatem declaravit, nunc eandem, à bestijs terra, &
volatilibus coeli probat, ut per exempla manifestum
fiat, vias Domini esse impuestigabiles, & iudicia eius
incomprehensibilia, utcunq; sese aliquatenus in crea-
turis prodāt: porrò, ut leo inter bestias princeps est,
ita hic principem locum tenet. Plinius & Aristoteles
scribūt, leones multa solida. sine ullo dissectu, deuora-
re: quis igitur tantum ciborum, leoni uenatur ē unde

Leones maie parantur bestia, quibus cibentur Leonum catuli &
statis Dei in- Quis sic docuit, catulos Leonum, in speluncis suis
dices. alijs bestijs insidias tendere? nonne haec omnia, à
Domino fiunt? ut legis Psalmo 193. Catuli leonum
rugientes, ut rapiant & querant à Deo escam sibi,
omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore.
Et Psalmo 144. Oculi omniū, in te sperant Domine,
& tu das escam illis in tempore opportuno, adperi-
tu manū tuam, et implet omne animal benedictionem.

Q V I S

QVIS PRÆPARAT CORVO ESCAM.

S. V. A. M. Aiunt quidam, coruū derelinquere pullos suos recens natos, donec plumæ nigrescant, arbitrantur enim pullos nō suos, cum uiderint plumas eorum albescere, interim puli à parētibus derelicti, muscas nidum circumuolantes captant: ita Domino mirabili ter disponente, ut eo maxime tempore, quo à parentibus derelinquuntur, muscæ nidum circumuolent: sed huius rei fides, penes authores sit, certius est, qđ tradunt Plinius & Aristoteles: coruus, aiunt, incubat uiginti diebus, & pullos nido expellit: quis igitur interim eos cibāt, dum grandescant, & cibum querere discant? Dominus: nam & huius auis pulli, aliās nobis in scriptura, in fidei argumentum proponūtur, Psal. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum, Math. 6. Respicite uoluntatem patris in caelis, quæ nō serunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa: nonne uos pluris estis illis?

Coruorū pat
li nos docent
fidem.

NUMQUID COGNOVISTI. &c. Sunt enim capræ syluestres, quas rupicapras uocant, quæ inter petras, nullis hominibus habitabiles, pariunt.

PARTVM CERVARVM &c.

De cerua ita scribit Aristoteles lib. 9. cap. 5. de natura animalium: inter quadrupedes, inquit, cerua maxime prudentia præstare uidetur, tum quia circa

Prudētia Dei in ceruis-
 semitas pariat, quo scilicet beluæ, propter homin-
 uolucrum primum excedit, mox se felim herbâ per-
 quam cum edirit, redit ad prolem, præterea hinc
 lum ducēs in stabula, assuefacit quo refugere debet
 saxum, hoc est, abruptum, uno aditu: quo loco eam
 quis inuadit, expectare repugnareq; affirmant. Ita
 item, quum pinguerit, pinguescit autem admodum
 idq; autumnno, nusquam adparet, sed longe secedit,
 qui pondere, suæ corpulentia capi se, posse facili-
 sentiat: cornua etiam locis difficilibus amittit, & qui
 inueniri nequeant, unde illud prouerbum ortū. Qui
 cerui amittant cornua, quasi enim sua amiserit arma,
 cauet ne inermis reperiat, hætenus Aristote. Quia
 eo copiosius libuit hic referre: partim, quod in hoc
 animali maxime omnium, sese declarat diuina magis
 stas: partim, quod nonnihil faciant ad huius loci ser-
 sum, recenset enim Dominus, non tam partum cer-
 uarum, quam partus gestum, & mores, ut eo aliam
 suam prudentiam, ut cunq; in cerua adumbratam, in-
 culcet. Ceruæ, inquit, incuruantur, & inclinant se
 in partu disrumpuntur, ut partus in lucem projecti
 hinnuli uero & mares, iam adulti pinguescunt, & in
 autumnno, ut iam ex Aristotele relatū est, & tum
 dunt sese in secretiora loca, ut non conspiciantur, &
 propter corpulentia capi possint, qd' hoc loco dicitur
 egrediuntur & nō reuertuntur.

Vbi nos habemus, foris: Hebraeis est כַּבֵּר quod significat foris, sed uidetur mihi comodum esse, si pro duabus dictionibus sumatur p (in tritico, seu pabulo) est enim כַּבֵּר frumentum uel pabulum, ut conueniat cum eo, quod supra dictum est: Mares pinguescere autumno, frumenti tempore.

QVIS DIMISIT ONAGRVM &c.

Onager bestia est, minime omnium domabilis, modo Onager. tibus gaudet, ridet tumultum hominum, quod sciat suae fortunae neminem posse resistere, non curat clamores insequentium, in montibus escas querit, & uirentia prata inquit: haec igitur bestia, non mediocre mirabilis Deo potentiae uestigium est. Sub onagris autem Adulescentes Tyranni, onascentum ingenia, & feroces tyrannorum animos, qui nullis Dei beneficijs, nulla gratia, curari possunt,

NUMQUID DESYDERABIT RHINOCEROS. Rhinoceros, similiter animal indomabile est, unius in nari cornu, hostis Elephanti: cornu ad saxa limato, preparat se pugnae, in dimicatione alium maxime petens, quam scit esse molliorem: in hac igitur bestia, rursus prodit sese sapientia Domini quam nobis proposuit, ueluti exemplar, & doctrinam ut discamus, quibus artibus sit cum hoste congregandum, hostes enim ea maxime parte, aduersariorum urbem adgrediantur: qua infirmior est: sic & Satanae

ANNOT. IN HIOB

astus discendi sunt, ut eos caueamus, nam & ipsa
 parte nos oppugnat, qua sumus imbecilliores, scilicet
 per concupiscentias & uoluptates quibus facile capi-
 mur. Porro, Rhinoceros usq; adeo indomabilis est,
 ut nulla arte ad praesepia alligari possit, & sub iugum
 mitti, ut arct agros equorum aut bouum more, & occu-
 pulcos paulo profundiores. Nam etiamsi curru ali-
 gatus fuerit loris, non tamen ob natiuam eius fero-
 citem audebis ei credere, ut uehat ad horrea labores
 tuos, hoc est, frumenta pabula et uina. Quod si hanc
 qualicumq; bestiam, in tua potestate redigere non po-
 teris, quomodo praeualeres contra eius creatorem?

Penna struthionum iucunda est, praesep-
 penna ardeae & accipitris.

Cum dereliquerit in terra oua sua, tu-
 ne in puluere calefacies?

Obluiscitur quod pes conculcare ea
 posset, & bestia terrae triturare

Induratur ad filios suos quasi non es-
 sent sui, frustra laborat nullo timore,

Quoniam priuauit eum Deus sapien-
 tia, & nulla est ei pars in intelligentia,

Tempore quo eleuatur & exaltatur, in-
 det equum & ascensorem eius.

Nunquid dabis equo fortitudinem?

nunquid

nunquid uesties collum eius hinnitu.

Nunquid tremefacies eum quasi locustam (uel allisione manuum) gloria narium eius terror.

Fodit in profundū, & latat in fortitudine sua, egreditur ad obuiandum armato.

Ridet ad formidinem & non terretur neque retrocedit a facie gladii.

(Etiam si) contra ipsum insonuerit pharetra, acies lanceæ & clypei.

In fremitu & tumultu deuorat terrā, & non credit quod uox tubæ (clangat)

Fortiter (clangente) tuba dicit Hui, & de lō in quo olfacit bellum, tumultum principum & iubilum.

PENNA STRUTHIONVM MIVCVNDA

Supra in principio orationis sue, Dominus contra Iobis insultum, probauit sapientiam suam imperuestigabilem esse, utcumque in creaturis adumbratam, ut Paulus ait, ex uisibilibus cognoscuntur inuisibilia dei: hinc fit, ut totus mundus miraculis plenus sit, quanquam ob frequentiam uilescant. In eodem adhuc perseuerat argumento, ex multis pauca enumerat, quibus suam admirandam sapientiam ostendat, ut adparet in struthio camelo. Pro struthione Hebræus habet **רנני** quæ

A N N O T. I N H I O B

nonnulli pauonem esse scribunt, aspectu pennarū
 rum admirabilem, unde & hoc loco dicitur, pennas
 pauonū esse aspectu iucūdiore, pennis ardea aut
 pitris. Sunt & qui dicant esse nocturnam, horren-
 clamoris auem. Ego Struthiocamelum esse puto
 maxime causa, quod quae hic enumerantur de natura
 huius auis, serè conueniant cum his, quae aliàs de stru-
 thiocamelo scripta sunt: primū enim, penna eius su-
 perant, iucūditate & aspectu pennas ardea & aci-
 pitris, nam in precio habentur, propterea qd' conser-
 bellicos, & galeas adornant. Ceterū, authore Plinio
 auiū grandissimi, & pene bestiarū generis sunt Stru-
 thiocameli Aphrici & Aethiopic: altitudine equitis
 insidentis equo excedūt, celeritate uincunt: ad hoc de-
 mum datis pennis, ut currentem adiuuent: cetera, nō
 sunt uolucres, nec à terra tollūtur, unguē ijs ceruinis
 similes, quibus dimicant, bisulca: cōprehēdis lapi-
 dibus utiles, quos in fuga contra insequentes ingerūt
 pedibus, concoquendi sine delectu deuorata, mira
 natura. Sed non minus stoliditas, in tanta reliqui cor-
 poris altitudine, cum colla frutice occultauerint, late-
 re sese existimantium, haecenus Plinius.

Huc adde, quod hoc loco de natura eius refertur,
 adeo enim stolidus auis est, si modo auis est dicenda: ut
 oua (quae propter magnitudinem pro uasis habentur)
 in harenam abscondat, & eorum obliuiscatur, nec
 curat

curat, siue conculcentur, siue deuorentur à bestijs, cū
 aliās, unicuiq; animali natuum sit, pro suo foetu cura
 re: ex ouis autem in harena derelictis, propter calo
 rem solis incubantem, foetus tandem excluduntur:
 unde hoc loco dicitur, iduratur erga filios suos, quasi
 nō essent sui, quia obliuiscitur ouorum, nec curat quid
 eis in arena absconditis adiderit, secure uiuens, nul
 lo foetus affectu. Nisi forte uolueris hoc, quod dicitur
 frustra laborat, referre ad stoliditatem eius, quod se
 frustra occultet capite, cum interim tota corporis mo
 le promneat.

Pro ardea Hebræus habet ארדין quod uetus
 tralatio uertit herodium, aut porphyriionem, Græcus
 retinet nomen Hebræum ἀρδιον ciconiam.

TEMPORE QVO ELEVATUR.

Hoc est, quod Plinius ait, alitudine equis insi
 dentis equo excedunt, celeritate uincunt. in hac itaq;
 bestia, summæ dei maiestas adumbratur: primū enim
 huic, ut ita dicam, moli, prudentiam ademit, ut scias
 fortitudinem corporis, prudentiam non conferre: ex
 mi & curam foetus sui, ut declaret hoc opus, pro foe
 tu curare, non nature propriū, sed Dei auctoris esse,
 si enim esset nature, cur nō & in hac bestia elucere?
 dein declarat Deus in hoc animali, se & prudentiæ et
 insipientiæ dispensatorem esse: prudenter enim Stru
 thio ingerit lapides, contra insequentes, imprudēter

collum frutice duntaxat occultat, putans se latere. Per
 stremo etiam hinc elucet mirabilis Dei sapientia, quod
 Struthioni pennas affinxit, pennis ardeæ aut accipit-
 tris aspectu multo iucundiores, uirtute interim uolantibus
 adempta, pennæ enim Struthionis currentem solum
 adiuuant, uolatilem non reddunt, id quod tamen re-
 liquarum auium natuum est. Hinc uerum discis, deum
 uni non omnia dare, nec omnes omnia posse, ut ille ait
 ὅστας οὐ πᾶντας ἰδεὶ θεοὶ καὶ ἐν τῷ θεῷ οὐκ ἔστι
 ὁμοίωμα.

NUMQUID DABIS EQVO &c.

In equo maie-
 stas Dei relu-
 cet.

Vbiq; est obuia Dei gloria, omnia clamant Deum,
 & laudem eius enarrant. Nam & equus, mirabi-
 lis Dei sapientie, exemplar est, quis fortitudinem
 eius explicabit? scribunt & in eo docilitate esse, uni-
 uersus enim, ut Plinius ait, Sybaritani exercitus equita-
 tus, ad symphonie cantum saltatione quadam moue-
 batur: ijdem presagiunt pugnam, quod hic dicitur de
 longinquo olfacit bellum, & amissos lugent dominos:
 lachrymasq; interdum de desiderio fundunt. Interfecto
 Nicomede rege, equus eius in media uita finit. De Bu-
 cephalo item Alexandri equo, mira legis. Porro Domi-
 nus hoc loco, ita equi naturam describit, ut uenustus
 describi non potuerit, est enim admiranda fortitudinis,
 hinnitus sonori, nulla manuum complosione terretur
 tantum abest ut formidet arma, ut olfactu nauis, glori-
 ationem

riationem suam, aduersus bellorum strepitus demon-
 stret, & si qua sonum procul arma dedere, stare loco
 nescit, micat auribus et tremit artus, collectumq; pre-
 mens uoluit sub naribus ignem, cauat tellurem: & so-
 lido grauiter sonat ungula cornu, qd' hic dicitur fre-
 mitu et tumultu deuorat terram, id est, cauat. & qd'
 uerit, demolitur: & quod ille ait, quadrupedans
 te putrem sonitu quatit ungula campum, clangentem
 tubam negligit: non credit, id est, non curat eam, sed
 insiliit in armatas acies, fremitu, qui hoc loco Hui dicitur
 tur, & potius clangore tube, in praelium ascenditur
 quam quod deterreatur. Est igitur equus ingens, con-
 templandæ diuinæ maiestatis, instrumentum. Iam cū
 ubiq; obuia sit, Dei sapientia & maiestas, quis tu es
 Job, qui ex aduerso respondes Deo?

Nunquid per tuam intelligentiā plu-
 mescit accipiter, expandens alas suas ad
 austrum,

An ad præceptum tuum eleuatur aquila,
 & exaltat nidum suum?

In petra manet, & habitat super promi-
 nentes & præruptas petras.

Illinc explorat cibum, ad longinquum
 oculi eius prospiciunt.

Palli eius lambunt sanguinem, & ubi
 cadauera, illic adest.

ANNOT. IN HIOB

NUNQUID PER TVAM INTEL

Hebraeam dictionem **וַיִּפְּחֵן** quidam interpretatur, uolat: simpliciter intelligas, accipitrem expansis alis, in aërem ad aues aucupandas uolare. Homines enim & accipitres societate quadam aucupantur: hi ex syluis & arundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt: quidam interpretantur plumescere, propterea quod accipiter, singulis annis flante austro meridionali uento, alas suas expandat: ut excussis ueteribus pennis, nouae succrescant: ad hanc sententiam uertit Graecus, ἐκ Δὲ τῶν οὐρανῶν ἐπιστῆμι καὶ ἐστῆμι ἵνα ἴδωμαι τὰ πτερὰ τῶν ἁετῶν καὶ ἴδωμαι τὰ πτερὰ τῶν ἁετῶν. i. an ex tua scientia stetit accipiter expandens alas, immotus aspiciens ea quae sunt ad austrum? Habes rursus in hac aue, unde Dominus creatorem admireris

AN AD PRAECEPTVM &c.

De aquilarum natura lege Plinium lib. 3. cap. 10. & Aristotelem de natura animalium lib. 9. cap. 32. Habitant autem aquilae in montibus & syluis, nidulantur in locis non planis, sed celsis, praecipue quidem arduis saxis, & praecipitibus sed arboribus, etiam uolunt sublimes, ut perquam maxime procul aspiciant, ueniantur lepores, hinnulos, uulpes & reliqua, quae uincere ualeant: unde hoc loco dicitur, pulli eius lambunt sanguinem, id est, sanguinolenta corpora, condunt

enim & reseruant in suo nido corpora, unguibus lacera-
cerata, ut pulli habeant unde uiuant.

ET VBI CADAVERA &c.

Quo loco Christus Matth. 24. utitur, & in Pro-
uerb. traducit, ubicunq; fuerit, inquit, cadauer, illic cō-
gregabuntur & aquile.

Respondens Dominus Hiobi, dixit.

Nūquid contendens cū omnipotente
recedet? arguens Deū nō respondebit?

Respondens Hiob Domino, dixit.

Ecce maledixi, quid respondebo tibi?
manum meam ponam ad os meum.

Semel loquutus sum, & non responde-
re possum, proinde secundo non adici-
am (ut loquar)

NUNQUID CONTENDENS CVM.

Quasi diceret, Ex his iam recensitis mirabilibus,
uides Hiob nunc clarissime, quanta impietate iudicio
meo resisteris, & iniustitiæ me aduersaueris. Quid
enim est homo, ut resistat Deo, tantarum rerum mira-
bilitam, quæ iam aliqua ex parte enumeratæ sunt, crea-
tori, Domino? nunquid igitur uel tandem ab impieta-
te tua recedes? an putas, tibi nunc impune licere ut
abeas, & ad ea non respondeas, quæ tibi obiecti.

ET RESPONDENS HIOB &c.

Agnoscu Hiob peccatū suum, Domino dicens, blas-

A N N O T. I N H I O B

phemavi, quid igitur responderē? silētio agnosca, &
confitebor iniquitatem meā: Domino enim arguenti
nullus hoīm respondere potest. Habacuc. 2. Sileat a facie
eius omnis terra, & Zach. 2. Sileat omnis caro a
facie Domini, qui surrexit de habitaculo sancto suo,
semel inquit Hiob, loquutus sum, hoc est, peccavi res-
pondendo, & loquendo aduersus iudicium Dei, tacebo
nunc, & manus Domini me captiuum reddam.

CAP. XL

Respondens Dominus Hiobi de tur-
bine, dixit,

Accinge sicut uir lumbos tuos, inter-
rogabo te & notifica mihi.

Nunquid irritum facies iudicium me-
um? condemnabis me ut iustificeris

Etiam si brachium quasi Dei tibi effu-
& uoce, quanta ipse, tonares.

Orneris sublimitate, & eleueris, gloria
& honore uestiaris.

Disperge indignationes irae tuae, & as-
pice omnes elatos, & deice eos.

Aspice omnes superbos, & humilia eos
& praecipita impios deorsum,

Abconde eos in puluere simul, facies
eorum obuolue, abscondito.